

Cijfers over 2017 uit het landelijke Register Dementiezorg en Ondersteuning

Factsheet 5 – Medicatie, psychofarmaca & polyfarmacie

COLOFON

Cijfers over 2017 uit het landelijke Register Dementiezorg en Ondersteuning.
Factsheet 5 – Medicatie, psychofarmaca & polyfarmacie

AUTEURS

Carola Döpp, Nivel
Iris van der Heide, Nivel
Willemijn Meijer, Nivel
Robert Verheij, Nivel
Anneke Francke, Nivel

ADVISEURS

Marco Blom, Alzheimer Nederland
Julie Meerveld, Alzheimer Nederland
Karlijn Kwint, Vilans
Jacqueline Hoogendam, ministerie van VWS
Valentin Neevel, ministerie van VWS

© Augustus 2020 Nivel, Postbus 1568, 3500 BN UTRECHT

Deze publicatie is tot stand gekomen in het kader van het programma Dementiezorg voor elkaar. Een samenwerkingsverband tussen Nivel, Vilans, Movisie, Pharos en het Trimbos-instituut.

Heeft u vragen over deze publicatie dan kunt u contact opnemen met Iris van der Heide (i.vanderHeide@nivel.nl).

INLEIDING

Bij mensen met dementie moet zorgvuldig omgegaan worden met het gebruik van medicatie. Gebruik van meerdere soorten medicatie tegelijkertijd kan gepaard gaan met negatieve effecten. Mensen met dementie zijn gevoelig voor deze negatieve effecten. Eveneens wordt in verschillende richtlijnen aangegeven dat terughoudendheid geboden is bij het gebruik van psychofarmaca bij mensen met dementie ([bijv. Richtlijn probleemgedrag bij mensen met dementie, Verenso](#)).

DOEL VAN DEZE FACTSHEET

Het geven van informatie over medicatieverstrekkingen onder mensen met dementie die heel 2017 thuis woonden. Verder wordt aanvullende informatie gegeven over de verstrekking van psychofarmaca en over polyfarmacie. De factsheet geeft landelijke informatie en informatie over zorgkantorregio's. De informatie is gebaseerd op gegevens uit het Register Dementiezorg en Ondersteuning.

WAAR GAAN ANDERE FACTSHEETS OVER?

Overige factsheets gaan over de volgende thema's:

- [Factsheet 1](#) - Achtergrondkenmerken van mensen met dementie 2017
- [Factsheet 2](#) - Langdurige zorg voor mensen met dementie 2017
- [Factsheet 3](#) - Ziekenhuisopnamen van mensen met dementie 2017
- Factsheet 4 - Maatschappelijke ondersteuning vanuit de Wmo 2017
- Factsheet 6 - Huisartsenzorg in 2017

“Uitgebreidere informatie over het Register is te vinden in factsheet 1”.

HET REGISTER DEMENTIEZORG EN ONDERSTEUNING

De informatie in deze en voorgaande factsheets is gebaseerd op gegevens uit het Register Dementiezorg en Ondersteuning dat tussen 2017 en 2020 is opgezet. Hieronder wordt beschreven wat dit Register is en wat het doel van het Register is.

1

Informatiebron die inzicht geeft in het gebruik van zorg en ondersteuning door mensen met dementie en hun inwonende partners.

2

Heeft als doel **inzicht te geven** en vervolgens het **gesprek** over de kwaliteit van zorg en ondersteuning **op gang te brengen**.

4

Een **duurzame informatiebron** op basis waarvan jaarlijks cijfers en trends worden gepubliceerd over het gebruik van zorg en ondersteuning door mensen met dementie en hun partners.

3

Maakt gebruik van **bestaande gegevens**.
GEEN extra registratielast.

5

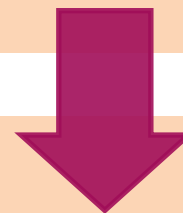
Gegevens zijn **gekoppeld op individueel niveau** en staan in de **beveiligde omgeving** van het CBS.

OVER WELKE MENSEN MET DEMENTIE BEVAT HET REGISTER GEGEVENS?

Onderstaande figuur laat zien over hoeveel mensen met dementie en inwonende partners het Register voor 2017 gegevens bevat.

Volgens Alzheimer Nederland wonen er naar schatting 280.000 mensen met dementie ([cijfers Alzheimer Nederland](#)) in Nederland waarvan er circa **180.000** in beeld zijn.

Het Register Dementiezorg en Ondersteuning bevat gegevens over **178.741** mensen die in 2017 dementie hadden.

LEESWIJZER

De informatie in deze factsheet is gebaseerd op de landelijke gegevens die eind 2019 beschikbaar waren, in dit geval van het jaar 2017. De cijfers uit deze factsheet hebben betrekking op alle mensen met dementie die heel 2017 thuis hebben gewoond en van wie gegevens beschikbaar zijn vanuit het Register Dementiezorg en Ondersteuning. Om betekenis te kunnen geven aan de informatie wordt, mits beschikbaar, ook informatie gegeven over medicatieverstrekkingen onder de algemene bevolking. Deze factsheet is als volgt ingedeeld.

1. Medicatie, polyfarmacie & psychofarmaca

Landelijke cijfers 2017

- Kenmerken van mensen die het hele jaar thuis wonen
- Medicatieverstrekkingen algemeen in 2017
- Medicatieverstrekkingen & leeftijd in 2017
- Psychofarmacaverstrekkingen in 2017
- Polyfarmacie in 2017
- Polyfarmacie & leeftijd in 2017

2. Medicatie, polyfarmacie & psychofarmaca

Cijfers zorgkantoorregio's 2017

- Medicatieverstrekkingen algemeen in 2017
- Psychofarmacaverstrekkingen in 2017
- Polyfarmacie in 2017
- Samenvatting regionale verschillen 2017

3. Verantwoording

1. Medicatieverstrekkingen, psychofarmaca & polyfarmacie Landelijke cijfers 2017

KENMERKEN VAN DE GROEP MENSEN MET DEMENTIE DIE HEEL 2017 THUIS WOONDEN

Over wie gaat deze factsheet?

- ⇒ Het Register bevat voor 2017 informatie over 178.741 mensen met dementie.
- ⇒ Deze factsheet gaat alleen over die mensen met dementie die heel 2017 thuis hebben gewoond.
- ⇒ Deze factsheet geeft geen informatie over mensen die in 2017 in een verpleeghuis of andere zorginstelling hebben gewoond.
- ⇒ In 2017 woonden **90.324** mensen met dementie van wie gegevens in het Register zijn opgenomen het hele jaar thuis. Dat is **51 procent** van het totaal aantal mensen over wie gegevens in het Register staan. Deze factsheet gaat alleen over de groep thuiswonende mensen met dementie (zie tabel 1).

Tabel 1. Kenmerken mensen met dementie die heel 2017 thuis woonden (n=90.324)

Vrouw	57 %
Gemiddelde leeftijd	78 jaar
Leeftijd in categorieën:	
40 tot 64	11,6%
65 tot 74	20,1%
75 tot 84	39,6%
85 of ouder	28,7%

MEDICATIEVERSTREKKING ONDER THUISWONENDE MENSEN MET DEMENTIE - 2017

Medicatieverstrekking onder thuiswonende mensen met dementie

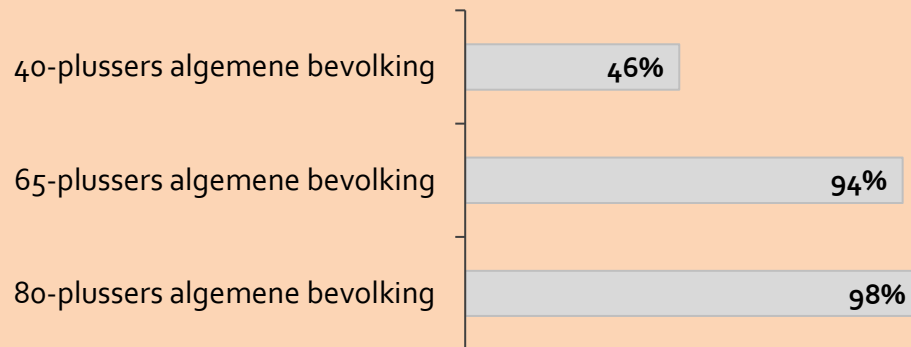
- **83%** van de thuiswonende mensen met dementie kreeg medicatie.
- Gemiddeld kregen deze mensen in 2017 **8 verschillende soorten*** medicatie (SD 4.2) verstrekt.

*Gekeken is naar medicatie op ATC₃ niveau. Zie [hier](#) uitleg over ATC codering.

Medicatieverstrekking onder de algemene bevolking

Ter vergelijking wordt hieronder voor de algemene populatie per leeftijdsgroep weer-gegeven hoeveel procent van de mensen in 2017 medicatie verstrekt kreeg.

Data algemene bevolking: [CBS opendata](#)

MEDICATIEVERSTREKKING & LEEFTIJD THUISWONENDE MENSEN MET DEMENTIE - 2017

Het aandeel thuiswonende mensen met dementie dat minimaal één soort medicatie verstrekt kreeg was in 2017 het hoogst onder jongere mensen met dementie. Hieronder wordt per leeftijdscategorie weergegeven welk aandeel minimaal één soort medicatie verstrekt kreeg in 2017.

40 - 64 jaar | **90%** kreeg medicatie verstrekt

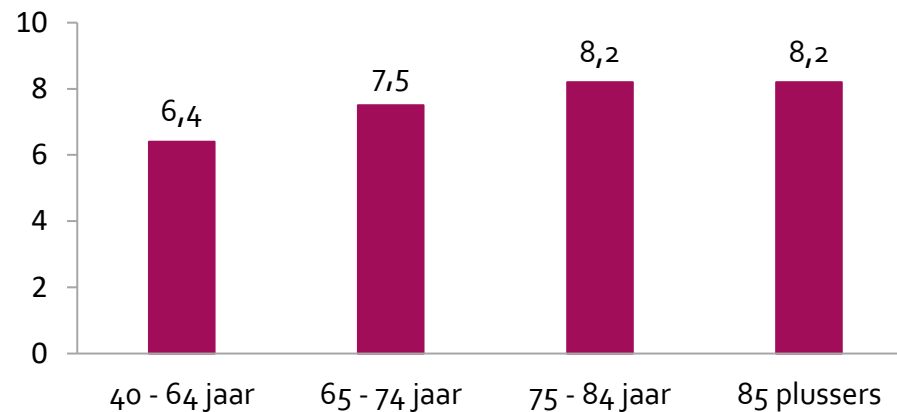
65 - 74 jaar | **89%** kreeg medicatie verstrekt

75 - 84 jaar | **84%** kreeg medicatie verstrekt

85-plussers | **74%** kreeg medicatie verstrekt

Oudere thuiswonende mensen met dementie kregen in 2017 gemiddeld meer soorten medicatie verstrekt per persoon dan jongere thuiswonende mensen met dementie. (zie figuur 1).

Figuur 1. Gemiddeld aantal soorten medicatie (ATC₃) per leeftijdsgroep in 2017

MEEST VERSTREKTE MEDICATIE AAN THUISWONENDE MENSEN MET DEMENTIE - 2017

Tabel 2. Top 10 verstrekte medicatie aan thuiswonende mensen met dementie in 2017

Medicatie (ATC ₃ niveau)	% van het totaal aantal verstrekkingen
1 Antitrombose medicatie (Bo1)	6,9
2 Middelen voor zuur gerelateerde ziekten (A02)	6,7
3 Antibacteriële middelen voor systemisch gebruik (Jo1)	5,5
4 Cholesterolverlagers (C10)	5,4
5 Psychoanaleptica (No6)	5,3
6 Bloeddruk regulerende middelen (Co9)	5,0
7 Bètablokkers (Co7)	4,4
8 Vitaminen (A11)	4,2
9 Medicatie voor constipatie (Ao6)	4,0
10 Urine afdrijvende middelen (Diuretica) (Co3)	3,6

De top 10 is goed voor

51%

van het totaal aantal medicatieverstrekkingen onder thuiswonende mensen met dementie.

Algemene bevolking

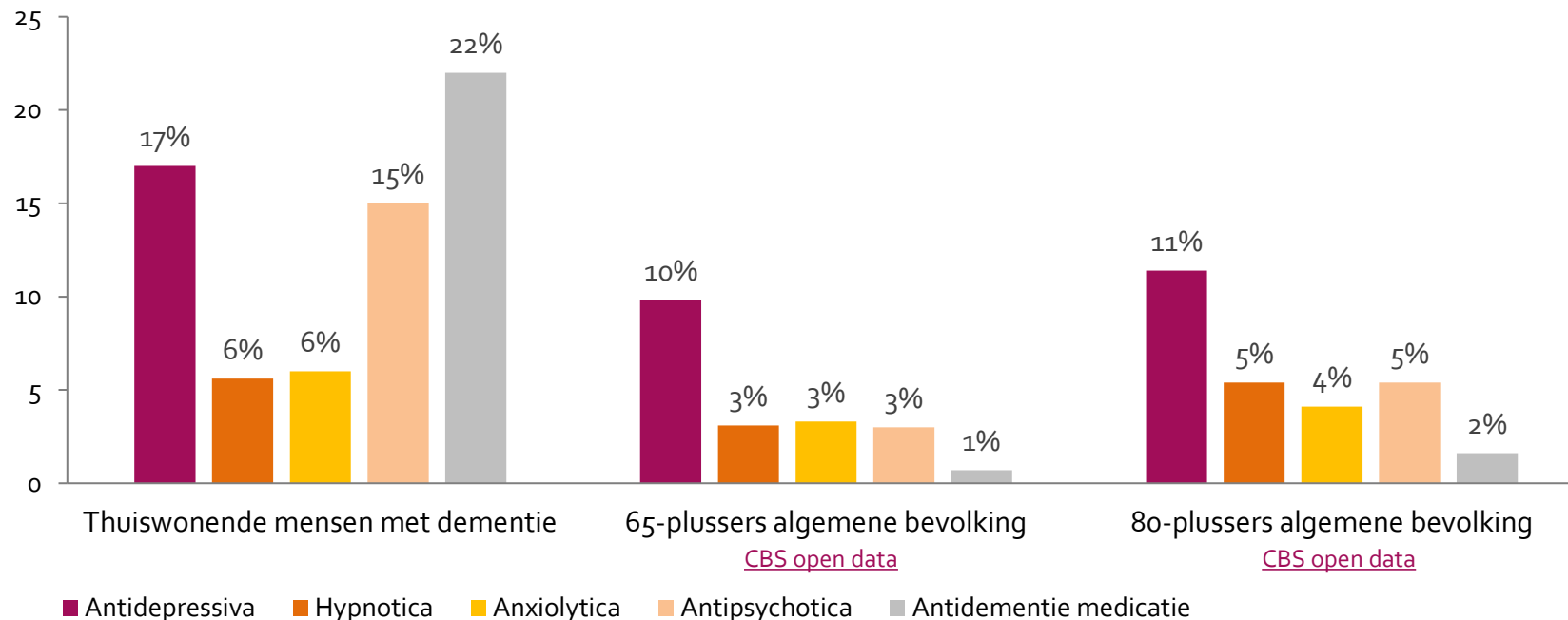
De top 10 is vergelijkbaar met de meest gebruikte medicatie door 65-plussers uit de algemene bevolking. Alleen anti-dementiemedicatie komt bij de algemene bevolking niet in de top 10 voor.

[CBS Statline](#)

PSYCHOFARMACAVERSTREKKING ONDER THUISWONENDE MENSEN MET DEMENTIE - 2017

45% van de mensen die heel 2017 thuis woonden, kreeg één of meerdere van onderstaande soorten psychofarmaca verstrekt.

Figuur 2. Percentage personen dat verschillende type psychofarmaca verstrekt kreeg (percentage van de totale groep)

POLYFARMACIE ONDER THUISWONENDE MENSEN MET DEMENTIE - 2017

Definitie van polyfarmacie

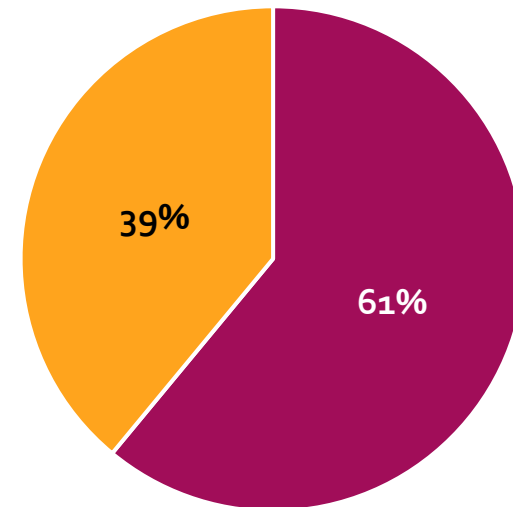
Polyfarmacie is ten behoeve van deze factsheet gedefinieerd als de verstrekking van 5 of meer soorten (ATC₃ niveau) medicatie. De beschikbare data liet het niet toe om te identificeren of iemand medicatie chronisch ontving. Zie [hier](#) voor verdere uitleg.

Polyfarmacie bij 65 plussers algemene bevolking

Bij 35% van de 65-plussers in de algemene bevolking was er sprake van polyfarmacie. Dat is dus een lager percentage dan onder thuiswonende mensen met dementie (zie figuur 3)

Bron: [Staatvenz](#)

Figuur 3. Polyfarmacie onder mensen met dementie die heel 2017 thuis woonden (percentage)

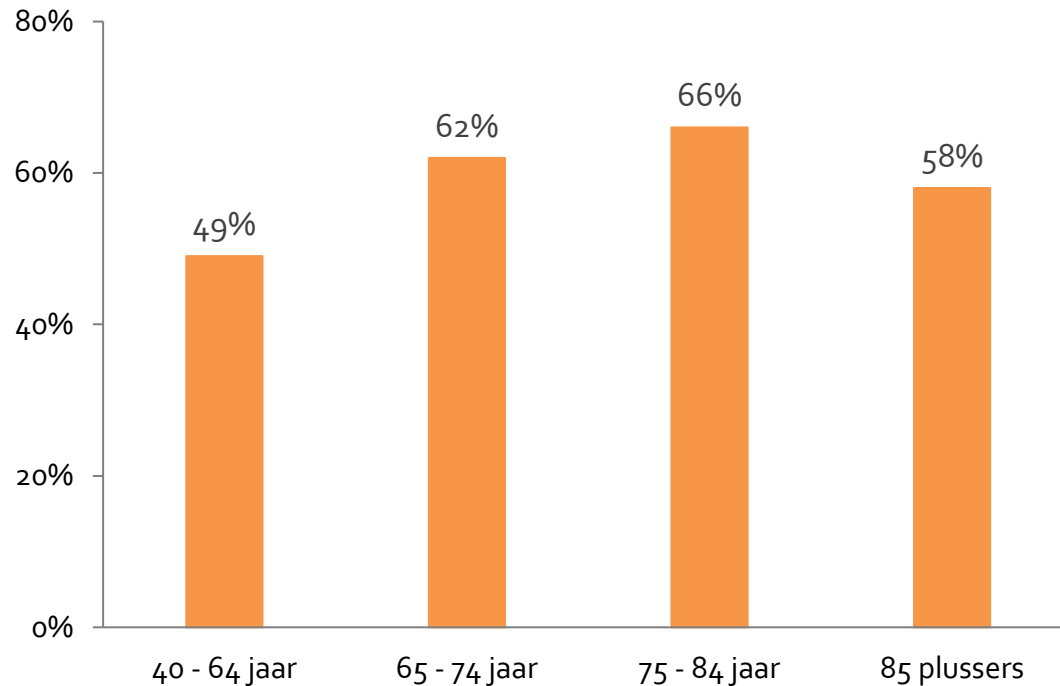

- Polyfarmacie
- Geen polyfarmacie

* Anti-infectiemiddelen en lokale antibiotica zijn buiten beschouwing gelaten

LEEFTIJD & POLYFARMACIE BIJ THUISWONENDE MENSEN MET DEMENTIE - 2017

Figuur 4. Percentage mensen met polyfarmacie onder de populatie thuiswonende mensen met dementie naar leeftijdscategorie

70%

van de thuiswonende mensen met dementie met polyfarmacie is 75 jaar of ouder.

Algemene bevolking

Onder de algemene bevolking komt polyfarmacie het meest voor in de hoge leeftijdsgroepen. In de groep 75 plussers uit de algemene bevolking zijn er bijna twee keer zoveel mensen met polyfarmacie in vergelijking met 65 tot 74 jarigen uit de algemene bevolking. Bron: [staatvenz](#)

2. Medicatieverstrekkingen, psychofarmaca & polyfarmacie Cijfers over zorgkantoorregio's 2017

MEDICATIEVERSTREKKINGEN ONDER THUISWONENDE MENSEN MET DEMENTIE - 2017

De volgende pagina's laten de regionale variatie zien in medicatieverstrekkingen, polyfarmacie en psychofarmacaverstrekkingen.

De informatie wordt gegeven op het niveau van [zorgkantoorregio's](#).

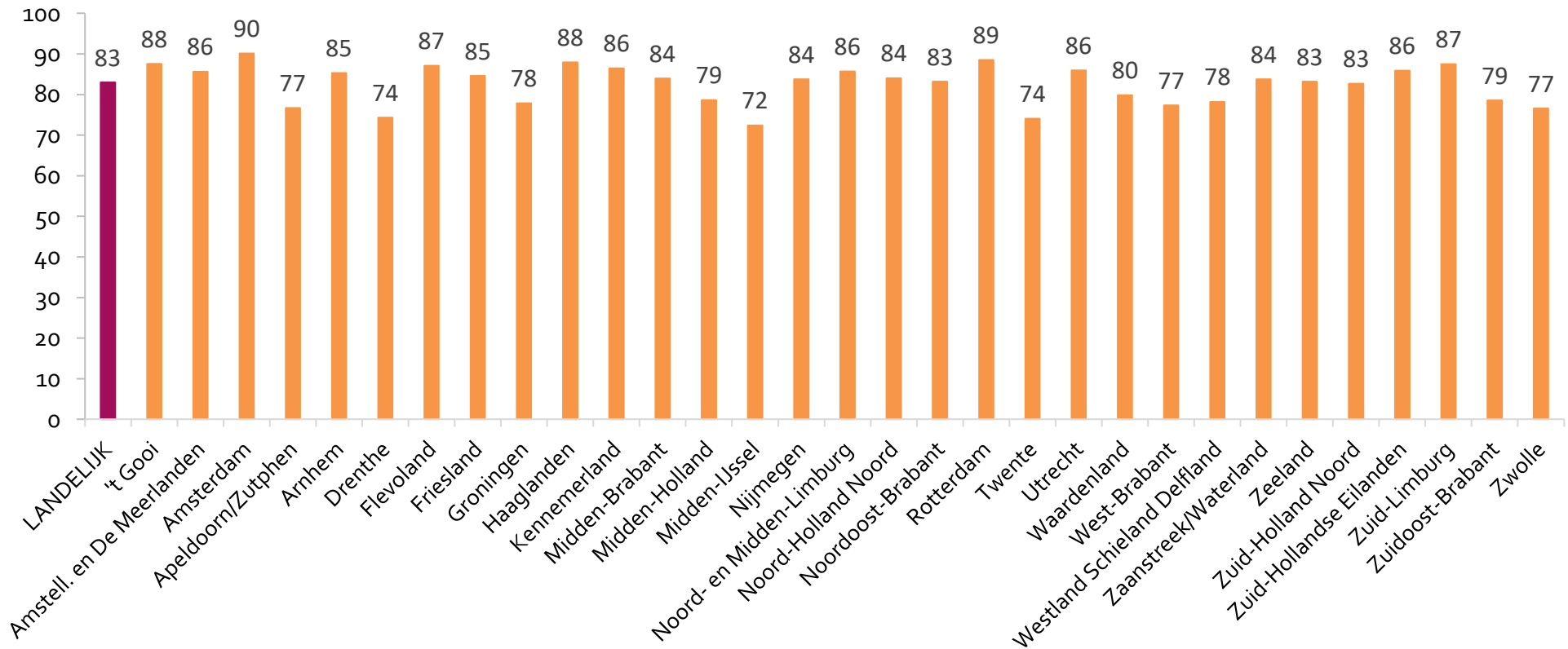

Gemiddeld aantal soorten medicatie

Er is weinig regionale variatie in het gemiddelde aantal soorten medicatie dat thuiswonende mensen met dementie verstrekt krijgen. Dit gemiddelde ligt tussen de 7 en 8 soorten medicatie.

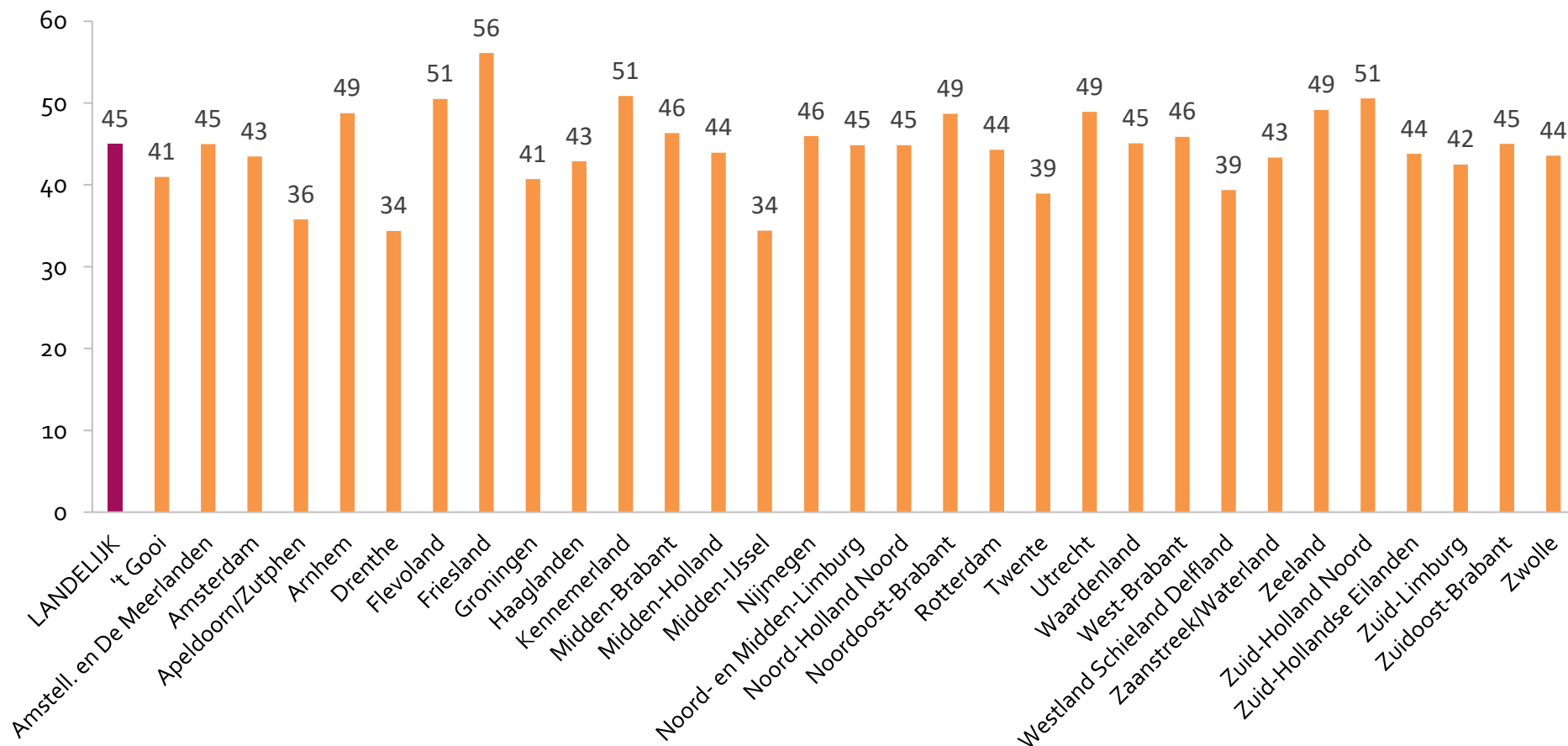
AANDEEL THUISWONENDE MENSEN MET DEMENTIE DAT MEDICATIE VERSTREKT KRIJGT - 2017

Percentage van het totaal aantal thuiswonende mensen met dementie in 2017.

AANDEEL THUISWONENDE MENSEN MET DEMENTIE DAT PSYCHFARMACA VERSTREKT KRIJGT

2017 Percentage van het totaal aantal thuiswonende mensen met dementie in 2017.

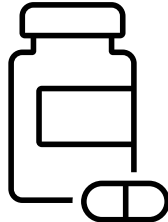

PSYCHOFARMACAVERSTREKKINGEN ONDER THUISWONENDE MENSEN MET DEMENTIE - 2017

Onderstaande tabel laat de regionale variatie zien in de verstrekking van verschillende soorten psychofarmaca (op ATC₄ niveau). Antidementiemiddelen worden ook tot de psychofarmaca gerekend, ze werken op neurotransmitters/receptoren in het brein en beïnvloeden daardoor gedrag en cognitie.

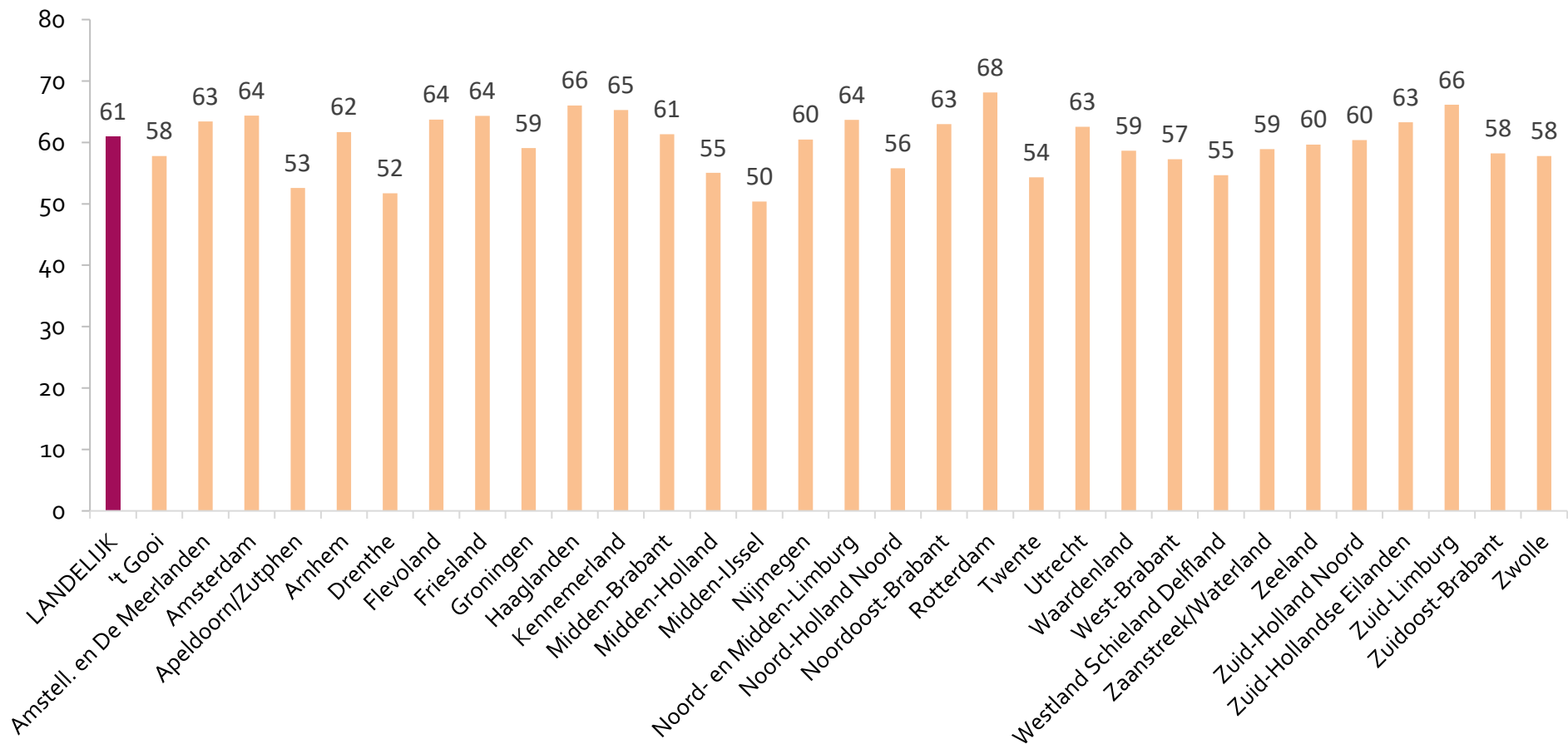
Tabel 3. Regionale variatie in psychofarmacaverstrekkingen aan thuiswonende mensen met dementie in 2017

Type medicatie	Percentage mensen aan wie psychofarmaca verstrekt werd
Antidepressiva	13 – 20%
Anxiolytica	4 – 10%
Anti-dementie medicatie	11 – 36%
Hypnotica	4 – 9%
Antipsychotica	12 – 18%

POLYFARMACIE ONDER THUISWONENDE MENSEN MET DEMENTIE - 2017

Percentage van het totaal aantal thuiswonende mensen met dementie in 2017 per zorgkantorregio.

* Anti-infectiemiddelen en lokale antibiotica zijn buiten beschouwing gelaten

SAMENVATTING REGIONALE VERSCHILLEN - 2017

Vier opvallende zorgkantorregio's

Opvallend is dat in een aantal zorgkantorregio's medicatieverstrekingen (incl. psychofarmaca) en polyfarmacie allemaal relatief laag zijn ten opzichte van de andere zorgkantorregio's.

Het gaat om de regio's:

- Apeldoorn/Zutphen
- Drenthe
- Midden-IJssel
- Twente

Weinig variatie in het aantal soorten medicatie

Er is weinig regionale variatie in het gemiddelde aantal soorten medicatie dat thuiswonende mensen met dementie verstrekt kregen.

Redelijke regionale variatie polyfarmacie

Er is redelijk wat variatie in het aandeel thuiswonende mensen met dementie waarbij sprake is van polyfarmacie. Dit aandeel varieert tussen de 50 en 68 procent afhankelijk van de zorgkantorregio.

Regionale variatie psychofarmacaverstrekingen

Veel regionale variatie in het aandeel mensen dat ten minste één soort psychofarmaca verstrekt kreeg. Dit werd vooral veroorzaakt door de relatief grote variatie in het aandeel mensen dat anti-dementie medicatie verstrekt kreeg.

3. Verantwoording

Verantwoording

Deze methodologische verantwoording is een aanvulling op de verantwoording in [factsheet 1](#).

In factsheet 1 worden de volgende vragen beantwoord:

- Wat is het Register Dementiezorg en Ondersteuning?
- Hoe zijn mensen met dementie geselecteerd?
- Over hoeveel mensen met dementie zijn er gegevens in de verschillende bestanden gevonden?
- Zijn de gegevens die gebruikt zijn voor het Register representatief?
- Over welke mensen bevat het Register geen gegevens?
- Welke gegevensbestanden zijn gebruikt voor het analyseren van de achtergrondkenmerken?
- Hoe is bepaald welke mensen met dementie bij welke zorgkantorregio horen?
- Hoe komt het dat het Register gegevens bevat van minder mensen dan het onderzoek van Vektis?

1. Op welk gegevensbestand is de informatie over medicatieverstrekkingen gebaseerd?

Alle informatie in deze factsheet over medicijnverstrekkingen is gebaseerd op het bestand Medicatietab van het CBS ([zie hier de catalogus](#)). Het bestand bevat gegevens over alle geneesmiddelenverstrekkingen die vergoed worden vanuit de basisverzekering gezondheidszorg aan personen ingeschreven in de Basisregistratie Personen (BRP). Dit bestand bevat geen gegevens over verstrekkingen die tijdens ziekenhuisopnamen gedaan worden en verstrekkingen die in verpleeghuizen gedaan worden. WEL bevat het gegevens over verstrekkingen door poliklinische ziekenhuisapotheken en verstrekkingen aan personen in verzorgingshuizen. De gegevens zijn afkomstig van Zorginstituut Nederland.

In het gebruikte CBS bestand worden geneesmiddelenverstrekkingen voor personen op ATC₄ niveau weergegeven. ATC staat voor Anatomisch, Therapeutisch, Chemisch. De eerste positie van de ATC-code is een letter die staat voor de anatomische hoofdgroep (bijv. N staat voor middelen die inwerken op het zenuwstelsel). De combinatie van deze letter met de cijfers van positie twee en drie geeft de code voor de therapeutische subgroep (bijv. No6 staat voor Psychoanaleptica). De letter op de 4e positie staat voor de farmacologische subgroep (Bijv. No6D staat voor anti-dementiemedicatie). Voor meer informatie over het classificatiesysteem [klik hier](#).

2. Hoe zijn de verschillende onderzoeksvragen beantwoord?

Medicatieverstrekkingen algemeen

Voor het analyseren van gegevens over medicatieverstrekkingen is SOORT medicatie gedefinieerd op het niveau van de therapeutische hoofdgroep (ATC₃ niveau).

Polyfarmacie

Polyfarmacie is gedefinieerd als het gebruik van 5 of meer soorten (ATC₃ niveau) medicatie. De beschikbare data lieten het niet toe om te identificeren of iemand de verstrekte medicatie chronisch gebruikte (> 3 voorschriften in het afgelopen jaar of een voorschrift met een gebruiksduur $\geq$ 90 dagen in een jaar). Wel zijn verstrekkingen van medicatie uit de J-groep (anti-infectiemiddelen voor systemisch gebruik) en van lokale antibiotica buiten beschouwing gelaten, omdat deze verstrekkingen niet chronisch gebruikt worden.

Psychofarmaca

Voor deze analyses is specifiek gekeken naar een vijftal psychofarmaca op ATC₄ niveau.

3. Waarom wordt er alleen informatie gegeven over mensen met dementie die het hele jaar thuis wonen?

Het gegevensbestand dat we hebben gebruikt om te kijken naar medicatieverstrekkingen bevat GEEN informatie over verstrekkingen die in het verpleeghuis gedaan worden. Van de mensen met dementie die in 2017 (tijdelijk) in een verpleeghuis of andere zorginstelling woonden, hebben we geen of onvolledige gegevens over medicatieverstrekkingen. We kunnen daarom alleen betrouwbare informatie geven over medicatieverstrekkingen voor mensen die heel 2017 thuis woonden.

4. Waar komt de informatie over de algemene bevolking vandaan die gebruikt is om te vergelijken?

Om de informatie over medicatieverstrekkingen bij mensen met dementie in perspectief te plaatsen wordt soms informatie gegeven over de algemene bevolking (inclusief mensen met dementie). Hiervoor is gebruik gemaakt van cijfers uit CBS Statline van het jaar 2017 en van cijfers van de Staat van Volksgezondheid en Zorg. Wanneer van toepassing, is de link naar de betreffende data toegevoegd.

DEMENTIEZORG-
VOOR ELKAAR

NIVEL
Kennis voor betere zorg

a
alzheimer
nederland

Deltaplan
Dementie